

Anthony Burgess – Mechanický pomeranč

analýza uměleckého textu

Výňatek: *Ukázka: Zacpal jsem jí hendkou lipsy, aby nemohla křičet pánu bohu do oken cancy o vraždě a přepadení, ale ta fena ženská mě pořádně ošklivě kousla, a tak sem to byl já, kdo se rozskrímával a ona zároveň spustila nádherenej ječák na milicjanty. No, takže jsem ji museli pořádně ztlčoknout jedním závažím z váhy a přetáhnout páčidlem na pokladny, načež vyskočila jako starej dobrej kamarád pěkně červená...*

I. část:

literární druh

- epika

literární žánr

- próza, román

téma a motivy

- téma ukázky je násilná krádež v obchodě
- motivy v ukázce jsou hendka, lipsy, křik, pámbůh, vražda, přepadení, žena, řev, ...
- téma knihy je nesvoboda volby v určitých společenských oblastech, například nucené dobro, také upozorňuje na lhostejnost o život jedince
- motivy knihy jsou násilí, společnost, svoboda, vězení, vymývání mozku, politika, odplata, korupce, nečestnost, drogy

Časoprostor

- ukázka 60. léta, Londýn, obchod, večer
- kniha obecně – 60. léta Londýn a předměstí, věznice, nemocnice

kompoziční výstavba

- ukázka – chronologická, je z 1. části, 3. kapitoly
- kniha – chronologická, občas retrospektivní (vzpomínání na minulé události)
  - rozdělena na 3 části – na svobodě, ve vězení a zase „na svobodě“
  - na začátku každé části je věta „Co teda jako bude, he?“.
  - každá část má 7 kapitol

Vypravěč

- psáno ichformou, vypravěč je Alex

Postavy

- Alex – násilník, přirozený vůdce, má velké ego, naivní, miluje klasickou hudbu, na začátku je mu 15
- alexův gang (Jiřík, Pítr, Tupoun) – jeho kamarádi, stejně násilní, nečestní, mladí, Alexe zradí a vydají policii
- Dr. Brodsky – neempatický, sadistický, snaživý, řídí se heslem účel světi prostředky
- F. Alexander – spisovatel, obětavý, opoziční politik, Alex a jeho kamarádi mu zabijí ženu

slohové postupy

- vyprávění

III. část:

jazykové prostředky a jejich funkce

- slova z ruštiny, angličtiny, němčiny – mládež používá svůj vlastní slang / argot. Je to zajímavá hra s jazykem, který je na první pohled téměř nesrozumitelný, ale po chvíli si na něj člověk zvykne. Nazývá se to řečí „týnů“ neboli náctiletých.
- Často použité vulgární výrazy, jak v přímé řeči, tak v proslovech vypravěče – dodávají textu autenticitu
- Spisovný jazyk pouze v přímé řeči vzdělaných postav (Dr. Brodsky a F. Alexander)

umělecké prostředky a jejich funkce

- ironie, přirovnání – starej dobrej kamarád
  - Ukazuje realitu, že Alex to nedělá poprvé, viděl to již mockrát
- eufemismus – nádhernej ječák
  - Ukazuje, že Alex nemá žádnou sympatii, v násilí se vyžívá, svým obětem se vysmívá
- načež vyskočila – hyperbola
  - Dodává textu spád, lépe vystihuje situaci

literárněhistorický kontext

- Problém mezilidských vztahů (řeší se tu otázka neschopnosti lidí mezi sebou vzájemně komunikovat, v souvislosti s tím se zjevuje deprese, pocity úzkosti)
- Mladší generace, chtějí se distancovat od starších (Amerika – beatnici, Anglie – rozněvání mladí muži)

kontext autorovy tvorby

- Anglický prozaik.
- S otcem neměl příliš dobrý vztah a maminka mu zemřela v dětství.
- Toužil být hudebním skladatelem, v dospělosti složil přes 250 skladeb.
- Studoval literaturu a anglický jazyk, později se stal kritikem.
- Během pobytu v armádě byla jeho těhotná manželka znásilněna, přepadena a na základě toho potratila. A. B. téma zpracoval ve vícero knihách (včetně Mechanického pomeranče). Poté žil i v Malajsii a Bruneji, kde pracoval jako učitel.
- Byla mu chybně diagnostikovaná rakovina s 1 rokem života, ve skutečnosti žil další desítky let.
- Rád cestoval, s druhou manželkou se vydal na cestu karavanem po Evropě.
- Mechanický pomeranč vyšel 1962
- Další díla: Pozemské mocnosti, Konec zpráv ze světa, Staré železo, Všechno, jen slunce ne

literární/obecně kulturní kontext

- Reakce na to, co se děje ve světě
- Burges byl nařčen z propagace násilí, přestože dílo bylo inspirováno jeho osobní zkušeností.
- Společnost řeší témata války, otázky tzv. třetího světa, politické rozdělení a globalizace
- Úvaha nad tím, co se dá považovat za svobodu a co ne (je nucené dobro svoboda?).
- Otázka svoboda, nebo bezpečí?
- Literatura je experimentální (Burroughs – Hebká mašinka)
- Nové žánry – fantasy, vědecko-fantastické
- současníci, podobní autoři: George Orwell (Farma zvířat, 1984), William Gerald Golding (Pán much, Dědicové)
- Do roku 1986 kniha v USA vychází bez 21. kapitoly.

hodnocení (zdůvodněný názor)

Mechanický pomeranč pracuje s psychologií sociálních vrstev a politickým vedením státu na pozadí příběhu o násilí, ultra násilí a potěšení z nesmyslného násilí. Přemíra brutálních scén ale není bezúčelná, autor se pokouší upozornit na nesmyslnost a absurditu lidského chování ve společnosti. Přináší náhled na do lidského nitra, násilí, sexu a zla v člověku. Jazyk v Burgessově pojetí (poslechl jsem si část anglické audioknihy) zní velmi malebně, i když pro někoho kdo má angličtinu jako druhý jazyk není moc srozumitelný. Překlad do češtiny je velmi zdařilý a text si tak zachovává svůj osobitý charakter. Název Mechanický pomeranč mě odedávna dráždil. Slyšel jsem o knize zmínku hned v několika písničkách, například „... Proč nechceš žít jako pomeranč? ...“, „... Svět je zlej jak mechanické pomeranč ...“. Nikdy jsem nevěděl o co jde, takže když jsem v kánonu viděl knihu s tímto názvem, musel jsem si ji přečíst, abych konečně pochopil, o co se jedná. Zajímavostí bylo, jak moc se Burgess v knize odkazoval na svůj život. Měl rád klasickou hudbu jako hlavní postava, výše zmíněný incident s jeho ženou a jistě i mnoho dalších paralel, které jsem neodhalil. Příběh je neotřelý a poukazuje na mnoho moderních sociálních problémů. Kniha mě donutila se hluboce zamyslet, což se často nestává (u knihy). Rozhodně knihu doporučuji přečíst každému, komu nevadí velmi detailně popsaná brutalita.

Zdroje k 8. lednu 2024 :

<https://www.databazeknih.cz/knihy/mechanicky-pomeranc-70924>

<https://www.edufix.cz/clanky/maturita/cestina/mechanicky-pomeranc>

<https://rozbor-dila.cz/mechanicky-pomeranc-rozbor-dila-k-maturite/>

Vydáno: 1992 , Volvox Globator, Mechanický pomeranč